

TÖRTÉNELEM – A TÖRVÉNYT MEGELŐZŐEN

Azt mondják, hogy Krisztus előtt 1400-ban az egyiptomi szabók már közös segélyalapot szerveztek, amely a legrégebb ismert egyesületi próbálkozás.

Az egyesület örök dolog... „Athénban és más görög városállamokban léteztek olyan egyesületek, melyek a tagok havonta befizetett hozzájárulásaiból létrehozott közös kincstárral rendelkeztek. A befizetések célja azon tagok támogatása volt, akiket valamilyen szerencsétlenség ért” – írja a görög filozófus, Theophrastos.

A rómaiaknál Kr. e. 500 körül találunk egy olyan szabályzást, amely ebben a formában szerepelhetne akár a mi törvényeink között is: „Az egyesületi tagok egymás közt az akaratauknak megfelelő szerződésre lépnek, azzal a megszorítással, hogy nem sértik a Köztársaság törvényeit.”

Az ókori egyesületek a valláshoz, a politikához, a szakmai összetartáshoz, a testvériséghez vagy a kölcsönös segítséghez kötődnek. Találunk temetkezési egyesületeket, amelyek a sírhelyre és a szertartásokra vonatkozó egyfajta biztosítékot nyújtottak a tagoknak. S nem nagyon különbözött a helyzet a középkorban sem: a munkások és a kereskedők céhekbe tömörültek. Mesterszövetségek, szakmai esküszervezetek (mivel esküt tesznek), hanzák, kongregációk (már a IV. századtól kezdve), vallásos társaságok, gildék (azaz céhek, Angliában a XI. században), az egyesületek igen sokszínű neveket viseltek: hetériák, testületek, társaságok, körök, testvéri szövetségek, irgalmas szervezetek, konfraternitások, kolostorok és konventek... Még az észak-amerikai indiánoknál is voltak egyesületek: főképp misztikus vagy orvosló jellegűek, majd a XIX. század második felében politikai természetűek. A törzsbe kooptálással került személyeket tömörítették, akár egyik törzsből a másikba is.

A legrégebbi ismert egyesületek a kölcsönös biztosítás terén alakultak meg. Azokban a társadalmakban, ahol a kamatok mértéke elérte az uzsora szintjét, a viszontagságokkal való szembenézés a szolidáris csoportosulások elsődleges tényezője. Az angol gildék tagjaikat biztosították betegség, hajótörés, tűzvész esetére... A gond csak az volt, hogy a kölcsönös segélyező egyesület nem áll messze a szakszervezettől. Ez magyarázza a századokon átívelő megszakítatlan rendőri üldözést.

Az Ancien Régime idején az egyesületeket általában betiltották. Jobbára csak titkos társaságként vagy a hatalom nyúlványaiként léteztek. A hatalom nyúlványaiként, hiszen a céhek és a kongregációk fontos szerepet játszottak abban, hogy gátat szabjanak a feudális urak hatalmának, és hozzájárultak a szabad városok fejlődéséhez, a jobbagság visszaszorulásához, valamint az egyház földbirtokosi hatalmának megszüntetéséhez. A királyi hatalom megerősödésével veszélyes színben tűnnek fel a hatalom eme ellenpólusai. 1305-ben Szép Fülöp egyik rendelete betilt minden öt főnél több tagot számláló egyesületet. A szakmai közösségek, amelyek a céheken kívüli munká-

sokat tömörítették, évszázadokon át szintén be voltak tiltva. Tilos „ármánykodni”. A király engedélye nélkül nem lehet semmiféle tömörülést létrehozni. Ennek következménye az lett, hogy az engedélyezett egyesületek ez által privilégiumokat is kaptak: így a királyi hatalom közvetítőivé váltak. Ez vonatkozik a szakmai testületekre, amelyek magukra vonják majd a kereskedelem és az ipar szabadságának híveitől származó kritikákat a XVII. századtól kezdődően...

A francia forradalom úgy jelenik meg, mintha virágok ezre bomlana ki. Már 1789-től megsokszorozódik a szakmai testületek és politikai társaságok száma. Az 1790. augusztus 21-i törvény kinyilvánítja a „békés gyülekezés és szabad egyesületek alkotásának jogát, azzal a megkötéssel, hogy tiszteletben tartják a minden egyes állampolgárra vonatkozó törvényeket”. Ez a jog bekerült az 1791-es Alkotmányba. 1792. áprilisában Franciaországban 800 klub létezett! De ezt a jogot azonnal korlátozták, és csak a politikai színezetű társaságokra vonatkoztatták.

A XIX. század ekképpen múlik el. 1848 novemberében engedélyezték, de nem lehetett tartós: már 1849 júniusától a kormány jóindulatának lett alárendelve. Ami III. Napóleont illeti, az úgynevezett „liberális” császárság idején enged valamennyit: 1864-ben a munkások megkapják a sztrájkolás és az időszakos szövetkezés jogát; 1867-ben pedig a törvény engedélyezi az együttműködésre szerveződő munkás-szervezeteket. Ezzel párhuzamosan a kölcsönös segítségnyújtó társaságok erőteljes fejlődésnek indultak: a Második Császárság végén számuk elérte a hátezret.

Így lehettek aztán iskolai könyveink tömve ezekkel a hírheft, lebilincselően izgalmas „titkos társaságokkal”, melyek szép számmal működtek, s amelyek nem az összeesküvés iránti kedvből fakadóan voltak titkosak, hanem egész egyszerűen azért, mert a kormányok megtagadták tőlük a lét jogát...

A Harmadik Köztársaság aztán nekifogott az egyesületek kérdésének rendezéséhez. De csak nagyon lassan: 1871 és 1901 között nem kevesebb, mint harminchárom törvénytervezet és törvényjavaslat készült. A vita kiszélesedett, miközben a gyakorlatban a tiltások és korlátozások apránként leomlottak. Az egyesületek léteznek: Jean Macé létrehozza az oktatási ligát. A fő probléma ebben a pillanatban a katolikus egyházzal fűződő kapcsolat. Mindez 1901-ben és 1905-ben fog megoldódni.

Ahhoz, hogy befejeződjön a francia forradalom által megkezdett folyamat, szét kellett választani az egyházakat és az államot.

A korabeli francia társadalomban a katolikus egyház befolyása óriási volt. Például az oktatás, az egészségügy, általában véve a gondozás terén.

Elsőször is eltérítették a fiatalokat a Köztársaság közoktatásától.

Vissza kellett helyezni a vallást a magánszféra keretei közé. És ennek érdekében visszavonni politikai hatalmát. A 2000. évben élő hívőket ez nem döbbeníti meg, most, amikor a vallás valóban jobban tiszteletben tartja a lelkiismereti szabadságot, ezt a legalapvetőbb keresztény erényt. Egyébként a protestánsok és izraeliták támogatták az új, laikus törvényeket; úgy találták, és ez igaz is volt, hogy a korábbi Konkordátum a katolikusoknak kedvezett...

A társadalom világiasításának folyamata 1880 körül kezdődött, és egy körülbelül húsz éves megszakítás után folytatódott az 1901-es törvénnyel, majd 1905-ben az állam és az egyházak szétválasztására vonatkozó törvényekkel. A laikus szemléletért vívott küzdelem nem a gyűlölet csatája volt, hanem az emberi jogoké, a Köztársaság egységéért és tekintélyéért vívott küzdelem, valamint a személyes meggyőződés privatizálásának csatája.

1902 júliusában bezártak 3000 engedély nélkül működő oktatási intézményt. Majd az 1905-ös törvénnyel megtörtént az állam és az egyház szétválasztása.

Waldeck-Rousseau, az alapító

Pierre Waldeck-Rousseau René-Valdec Rousseau, egy katolikus vallását gyakorló, republikánus érzületű, munkás egyesületi titkár és segélyegyleti elnök fia volt, akinck ap-

ja a mértéktartó baloldal képviselője volt, Nantes polgármestere, és annak idején harcolt Louis-Napoléon ellen.

Pierre Waldeck-Rousseau 1846-ban született Nantesban. Családnevéhez apja tiszteletére kötötte annak elváltotatott keresztnevét. Rennes képviselője volt, majd Loire megye szenátora. 1882-ben és 1883-ban személyesen mutatta be az egyesülési szabadságra vonatkozó két törvény-tervezetet. Belügyminiszter volt (Gambetta-kormány, 1881-1882, és Jules Ferry-kabinet, 1883-1885), a szakmai egyesületekről (a szakszervezetekről) szóló törvény megalkotója 1884 márciusában. 1899-től 1902-ig a Minisztertanács elnökeként létrehozta a Köztársasági Védelem kormányának nevezett kabinetet, amelybe Franciaország történetében először egy szocialista politikust, Alexandre Millerand-t is beléptette. 1899. november 14-én nyújtotta be harmadik törvény-tervezetét az egyesülési szabadságról (ez volt a 33. benyújtott törvénytervezet 1871 óta). „Szükséges, hogy mindenütt fejlődjön és megvalósuljon a különböző érdekeket egymás felé közelítő egyesületi elv, mely közelebb viszi egymáshoz az embereket, megtanítja őket arra, hogyan segítsék egymást, hogyan ismerjék meg egymást, és az egyéni önzés helyébe a testvériség termékeny törvényét lépteti.” 1904. augusztusában Corbeil-ben halt meg.

